

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

Artikkelini tavoitteena on soveltaa eräitä teoreettisia käsitteitä urheilun tutkimiseen Isossa-Britanniassa ja Irlannissa tavalla, josta olisi analyyttistä apua tarkasteltaessa myös muita, mukaan lukien pohjoismaisia yhteiskuntia. Artikkelissa yleisimmin käytämäni käsitteet ovat kansallisvaltio, kansallisuus, kansa, kansallinen identiteetti ja alueellisuus.¹

Kansallisvaltio on lakikielinen ilmaisu. Se viittaa itsenäisiin valtioihin, joiden vastine on (tai ei ole) kansakunta. Myös kansallisuus on valtiotähtäyteen liittyvää, perustuslaillista sanastoa. Se yhdistyy kansalaisuuteen – ajatukseen ”kuulumisesta” johonkin tiettyyn kansallisvaltioon. Useille maailman kansoille kansallisuus ja kansallinen identiteetti merkitsevät samaa. Aina näin ei kuitenkaan ole, sillä kaikilla kansoilla ei ole omaa kansallista valtiota. Yksi ja sama kansa voi myös olla jakautunut useiden eri valtioiden alueille. Kansa onkin syytä ymmärtää kollektiivisena yksikkönä, jolla ei ehkä ole perustuslaissa vahvistettua asemaa, mutta joka kuitenkin yhdistää ihmisiä tietyn edellytyksin. Näihin edellytyksiin kuuluvat ennen muuta kieli, etninen alkuperä, rotu, paikallisuus, yhdessä jaettu historia tai epämääräisimmillään tietyt yhteisiksi koetut arvot ja pyrkimykset. Juuri tällaisista piirteistä rakentuu kansallinen identiteetti. Se ilmaisee meille sitä, millaisiksi kuvittelemme itsemme vastakohtana sille, miten muut meitä määrittelevät.

Kansallinen identiteetti voi myös yhdistää ihmisiä kansallisvaltiota vastaan – kuten on laita eräissä osissa Espanjaa² tai ranskankielisessä Québecissä.³

Kansallinen identiteetti on kuitenkin vain harvoin ainoa kiinnittymispinta yksilön kokemalle identiteetille. Siihen liittyy jatkuvasti myös muita tekijöitä, kuten sukupuoli, seksuaali-

nen suuntautuneisuus, yhteiskuntaluokka, rotu ja etnisyys. Kansallisuuden tunnetta heikentävät myös alueelliset erot sekä niiden ihmisissä herättämät paikalliset tuntemukset. Tämän seurauksena paikallisella identiteetillä voi joissakin tapauksissa olla yhtä vahva vaikutus ihmisiin kuin kansallisella identiteetillä.

Tarkastelemalla brittiläistä ja irlantilaisista yhteiskuntaa urheilun kurkistusikkunasta voidaan tarkemmin arvioida edellä kuvattujen analyttisten käsitteiden soveltuvuutta. Samalla syvenyy myös ymmärrys siitä, mikä yhdistää ja erottaa ihmisiä sillä erityisellä alueella, jota kutsutaan pohjoisen Atlantin saaristoksi tai yksinkertaisesti, joskin samalla myös etnosentrisesti vain "Saariksi".¹

Iso-Britannia ja Irlanti yhtenäisenä urheilukäsitteenä

Briteillä ja irlantilaisilla on pitkä historiallinen, urheilun kautta määritetty suhde.² Brittiläisiä urheilulajeja ei pelkästään omaksuttu laajasti 1800-luvun Irlannissa. Kotoperäinen kisailuliike, joka kiteytyi vuonna 1884 perustettuun Gaelic Athletic Association-liittoon (GAA), oli merkittävässä määrin myös vastareaktio brittiläiseen urheiluimperialismiin. Niinpä "Iso-Britannia ja Irlanti" ovat vain harvoin muodostaneet yhtenäisen kokonaisuuden suhteessa urheiluun. Vuosien 1973 ja 1977 välillä brittien ja irlantilaisien yhteinen golfjoukkue otteli kolmesti Yhdysvaltoja vastaan Ryder Cupissa häviten jokaisen ottelun. Vuodesta 1979 lähtien cupissa on kuitenkin siirrytty ottelemaan Euroopan joukkueen nimissä ja voitettu viisi käydystä yhdeksästä turnauksesta. Euroopan joukkueeseen on kuulunut brittejä ja irlantilaisia, mutta myös golfaajia Espanjasta, Saksasta, Tanskasta, Ruotsista, Ranskasta ja Italiasta.

Kansainvälisessä rugbyliigassa on mukana edustusjoukkue, joka kantaa virallisesti nimeä Great Britain and Ireland Lions. Kun syntyyään gaeliläinen palloilija Brian Carney pelasi "leijonissa" Australiaa vastaan vuonna 2003, hän oli joukkueensa ensimmäinen irlantilaispelaaja 46 vuoteen. Tilanne kansallisessa rugbyliitossa on kuitenkin toinen. Vuonna 1888 edellä mainittu yhdistetty joukkue (Lions) edusti ensimmäistä kertaa Yhdistynyttä kuningaskuntaa (johon vielä tuolloin kuului myös Irlanti). Tuosta ajasta aina 1950-luvulle saakka leijonien joukkue samastettiin yleisesti Isoon-Britanniaan. Vuodesta 1950 alkaen joukkueen nimeksi tuli "the British Isles" ja vasta viime aikoina se on

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

tullut erityisesti irlantilaisessa mediassa tunnetuksi nimellä "the British and Irish Lions". On siis olemassa yksi edustuksellinen taso, jolla Iso-Britannia ja Irlanti ovat tähän päivään saakka pystyneet urheilun avulla kokemaan jonkinlaista yhteyttä. Samanlainen yhteys ei kuitenkaan toteudu eräissä muissa edustusurheilun muodoissa.

Iso-Britannia ja Irlanti urheilevina kansallisvaltioina

Kansainvälinen olympialiike hyväksyy jäsenikseen vain itsenäisiä kansakuntia. Alistetuilla ja/tai jaetuilla kansoilla ei ole oikeutta osallistua sen toimintaan. Tämän seurauksena olympiakisoissa "Saaria" edustaa kaksi joukkuetta: Irlannin tasavalta sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistetty kuningaskunta. Suhteellisen mutkattomana kriteerinä pääsyle jompaankumpaan näistä olympiajoukkueista on useimmiten kansallisuus erotuksena kansallisesta identiteetistä. Joskus valinnassa on ongelmaksi noussut kysymys syntyperästä tai asuinpaikkaan perustuvasta kansalaisuudesta. Käytännössä ratkaisevaa on urheilijan passiin merkitty kansalaisuus. Pohjois-Irlannin kohdalla tästä seuraa kuitenkin vaikeuksia. Irlannin vuonna 1920 tapahtuneen jaon seurauksena pohjoisirlantilaisille on ollut mahdollista hakea itselleen sekä irlantilaista että brittiläistä passia. Olympiakisoissa tällainen urheilija voi siten edustaa jompaakumpaa joukkuetta. Vaikka urheilijan valinta voi tällä kohata kytkeytyä kansalliseen identiteettiin, joka poikkeaa hänen kansalaisuudestaan, Irlannin tasavaltaa edustavat pohjoisirlantilaiset urheilijat tekevät valintansa usein kuitenkin puhtaasti urheilullisista syistä. Heillä on saattanut esimerkiksi olla vaikeuksia päästä Yhdistyneen kuningaskunnan joukkueeseen.

Monissa muissa tapauksissa tilanne on kuitenkin suhteellisen selkeä. Nämä kaksi kansallisvaltiota osallistuvat olympialiikkeeseen samalla periaatteella, jolla ne toimivat Yhdistyneissä kansakunnissa. Jäsenyyden pohjana on perustuslaillinen kansallinen itsemääräämisoikeus. Olympialiikkeen ulkopuolella tilanne kuitenkin mutkistuu.

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne
Brittein saarilla

Monikansallinen urheilu Isossa-Britanniassa ja Irlannissa

Kansainvälisillä urheilukentillä Irlanti tavallisesti toimii jakamattomana kokonaisuutena huolimatta maan perustuslaillisesta jakaantumisesta kahtia. Näin ollen rugbyliitossa, kriketissä, maahockeyssä ja monissa muissa lajeissa Irlannin kansalliset joukkueet edustavat kansaa, eivät pelkää Irlannin tasavallan kahtakymmentäkuutta kreivikuntaa. Viitatessaan rugbyliittoon Maguire ja Tuck ovat pitäneet "merkittävänä sitä, että irlantilaiset (jaettuna kansana) kilpailevat englantilaisia, skotteja ja walesilaisia vastaan yhdistyneenä kansallisvaltiona".⁶ Tässä kuitenkin sekoitetaan toisiinsa viittaavat, mutta erisisältöiset kansan ja kansallisvaltion käsitteet, joiden ero on tärkeä monille Irlannin kansallisissa joukkueissa esiintyville urheilijoille. Itse asiassa muilla elämänalueilla kuin urheilussa monet näistä kilpaurheilijoista pitävät itseään pikemminkin britteinä kuin irlantilaisina. Joukkueen valinta on seurausta käytännön tarkoituksenmukaisuudesta. Näyttäisi siltä, että "urheilukansalaisuus" oltaisiin valmiit valitsemaan omia tavoitteita silmälläpitäen silloinkin, kun se ei vastaa omaa kansallista identiteettiä. Kyseisille urheilijoille esiintyminen Irlannin kansallisissa joukkueissa ei ole samaa kuin edustaa täysimittaisesti todellista tai toivottua Irlannin kansallisvaltiota.

Tärkeistä joukkueurheiluista ainoastaan jalkapallossa tilanne on toinen. Tässä nimenomaisessa lajissa Irlantia edustaa kaksi "kansallista" joukkuetta, maan kahtiajakoa heijastaen. Joukkueen ja siten puolen valitseminen ei ole niinkään ongelma pohjoisirlantilaisille unionisteille, jotka näin velvoitetaan omaksumaan irlantilainen "urheilukansalaisuus". Pohjoisirlantilaiset nationalistit sen sijaan joutuvat joukkueessaan edustamaan poliittista kokonaisuutta, jota he saattavat kansallisen identiteettinsä kannalta vieroksua. Jälleen kerran urheilun pragmatismi henkilökohtaisella kunnianhimmolla ryyditettynä vie kiistassa voiton, joskin on todettava, että eräät pohjoisen nationalistit ovat halunneet mieluummin tukeutua kansallisiin oikeuksiinsa ja pelata Irlannin tasavallan edustusjoukkueessa, jota Pohjois-Irlannin nationalististen fanien ylivoimainen enemmistö tukee.⁷

Isossa-Britanniassa tilanne on toinen. Lukuun ottamatta olympiakisoja ja rugbyliigan kaltaista omituista instituutiota, joka on aina rekrytoinut pelaajansa pääosin Englannin pohjoisosista, Iso-Britannia toimii kansainvälisessä urheilussa useimmi-

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

ten kolmesta kansasta muodostuvana kansallisvaltiona. (Tällöin tosin Pohjois-Irlannin määrittely tuottaa jälleen ongelmia samoin muutamien Cornwallin nationalistien huoli siitä, että heidän kansansa ei pääse esille omana urheilullisena kokonaisuutenaan.)

Tämän seurauksena kansainvälisillä jalkapallokentillä "Saaria" edustaa kaiken kaikkiaan viisi "kansallista" joukkuetta – Englanti, Pohjois-Irlanti, Irlannin tasavalta, Skotlanti ja Wales.⁸

Rugbyliitossa sen sijaan tunnetaan vain neljä kansallista joukkuetta – Englanti, Irlanti, Skotlanti ja Wales. Sekaannuksen lisäämiseksi Brittiläisen kansainyhteisön kisoihin osallistuu Englannin, Pohjois-Irlannin, Skotlannin ja Walesin lisäksi edustajia Jersey ja Guernseyn Kanaalisaarilta sekä Mansaarelta. Näyttää siis siltä, että todella merkitsevää brittien ja irlantilaisten osanotossa kansainvälisillä areenoilla ovat kansa ja kansallinen identiteetti vastakohtana kansallisvaltiolle ja kansalaisuudelle. Jos kuitenkin tarkemmin katsomme Ison-Britannian ja Irlannin urheilukulttuureja, löydämme niistä molemmista pikemminkin merkkejä sisäisistä jakautumisista kuin kattavasta yhteisyyden tunteesta.

Urheilun paikalliset erot Isossa-Britanniassa ja Irlannissa

Ennen palaamista kansoihin kollektiivisina kokonaisuuksina pohdin lyhyesti kysymystä paikallisista eroavuuksista. Urheilun nykyisen maailmanlaajuisen levinneisyyden kaudella ei ole yllätys, että Iso-Britannia ja Irlanti toimivat sujuvasti isäntinä useimmille urheilumuodoille ja -lajeille. Itsestään selvää on, että joidenkin Brittein saarilla harrastettujen lajien suosio on suurempi kuin toisten. Vielä kiintoisampaa ja kuvaavampaa on kuitenkin se, missä määrin jotkut urheilulajit ovat tyypillisiä tietyille alueille tai missä määrin niillä on erilainen suosio eri alueilla. Tässä voin viitata vain muutamiin esimerkkeihin.

Huolimatta Ison-Britannian ja Irlannin yhteisestä "kansallisesta" joukkueesta kansainvälisessä rugbyliigassa, josta edellä mainitsin, kiinnostus rugbyyn on lähes täydellisesti keskittynyt Englannin pohjoisosissa sijaitseviin Cumbrian, Lancashiren, Cheshiren ja Yorkshiren kreivikuntiin.⁹ Vaikka hurlingia pelataan koko Irlannin alueella, se on selvästi suosittumpaa tietyissä kreivikunnissa, esimerkiksi Irlannin tasavallan Tipperaryssä ja Kilkennyssä sekä Pohjois-Irlannin Antrimissa ja Downissa.¹⁰ Vas-

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne
Brittein saarilla

taavasti pelin skottilaista vastinetta shintyä pelataan ainoastaan alueen läntisessä vuoristossa ja muutamilla saarilla sekä eräissä Skotlannin kaupungeissa edellä mainituilta alueilta kotoisin olevien opiskelijoiden keskuudessa.¹¹ Vaikka rugbya yleisesti pidetään keskiluokkaisena ajanvietteenä, rugbyliitto saa merkittävää luokka- ja kerrostumarajat ylittävää kannatusta Skotlannin rajakreivikunnissa, läntisessä Englannissa, Etelä-Walesissa sekä Irlannin tasavallan Limerickissä.¹² Eräiden muiden lajien alueellinen vetovoima on vielä rajatumpaa. Maantiekeilausta esimerkiksi harrastetaan vain Irlannissa Armaghin ja Corkin kreivikunnissa.¹³ Ratamoottoripyöräily ja ralliautoilu ovat huomattavasti suosituimpia Irlannissa ja ennen kaikkea Pohjois-Irlannissa kuin muualla Brittein saarilla.

Tällaisten alueellisten erojen selittäminen vaatisi oman artikkelinsa, jos edes sekään riittäisi. Ilmeistä kuitenkin on, että urheilulajien alueellisilla perinteillä on merkitystä kansojen sisällä. Jopa sellaiset lajit, joiden kannatus jalkapallon tavoin on enemmän tai vähemmän yleistä ja yleismaailmallista, ovat yhtä lailla omiaan synnyttämään alueellisia kiistoja kuin edistämään kansallisen yhtenäisyyden tunnetta. Tästä olkoon esimerkkinä jännitteet Merseyn rannoilla: Liverpool vastaan Everton, tai Manchesterissä: United vastaan City. Ennen kuin vien pidemmälle

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

alueellisten jännitteiden tarkastelua, on tarpeen lyhyesti pohtia, onko ylipäänsä olemassa urheilulajeja, jotka ovat yhdistäneet Ison-Britannian ja Irlannin kansoja.

Ison-Britannian ja Irlannin kansallisurheilut

Määrättyjen kansojen kansallisurheilujen tunnistamiselle on olemassa tiettyjä kriteerejä.¹⁴ Kyseisillä kansoilla on ollut ratkaiseva rooli tietyn urheilulajin synnyssä ja myöhemmässä kehityksessä. Ne ovat vaikuttaneet ratkaisevasti siihen tapaan, jolla lajia harjoitetaan, sekä saavuttaneet siinä ainutlaatuista menestystä.¹⁵ Lajin kansallinen suosio voi olla myös merkitsevä tekijä, samoin jonkin lajin tai lajiryhmän harjoittamisen yksinomaisuuden aste. Ison-Britannian ja Irlannin tapauksessa on houkuttelevaa verrata ja asettaa vastakkain kansallisurheilut yhtäältä matkailun edistämisen näkökulmasta ja toisaalta niiden silkan kansansuosion kannalta (niiden kansallis-kansanomaisen harrastamisen kannalta, käyttäakseni Antonio Gramscin puhetapaa).¹⁶ Edellinen tuottaa kiistämättä omintakeisia kuvia kyseisistä kansoista, jälkimmäisen kiteyttäessä puolestaan toisenlaisen todellisuuden piirteitä.

Matkailun edistämiskampanjat käyttävät mielellään kriketin, hurlingin, golfin ja rugbyyn kuvastoa symboloimaan Englantia, Irlantia, Skotlantia ja Walesia. Sijoitettuina "tyypilliseen" maiseumaansa näiden lajien kuvat epäilemättä "myyvät" kyseisiä maita mahdollisille turisteille. Krikettipeli englantilaisella kylänurmella, hurling-ottelut Antrimin vehreissä laaksoissa, golfaajat St Andrews'n tuulen pieksemillä nummikentillä tai rugbyyn tiimellys vanhan kaivoskylän kulisissa Rhondalaakson reunavuoristossa – harva kuva toisi elävämmiin mieleen Ison-Britannian ja Irlannin kansat.

Kaikkialla maailmanlaajuisessa brittiläisessä imperiumissa pelattu kriketti näyttää yhä perin juurin englantilaiselta. Esimerkiksi "sotien välisenä aikana krikettiä suitsutettiin Englannin ja englantilaisuuden oivallisena vertauskuvana", Jack Williams on todennut.¹⁷ Hurling on irlantilaiden erikoisuus, eikä pelkästään Irlannissa, kiitos Pohjois-Amerikan ja muiden maiden siirtolaisyhteisöjen.¹⁸ Legendan mukaan skotit keksivät golfin, eikä kukaan varmaan kiellä St Andrews'n viiden merenrantakaupungin jatkuvaa merkitystä pelin maailmanlaajuisessa kehityksessä.

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne
Brittein saarilla

Edelleen, kuten John Lowerson on havainnut, tässä golfin kodiksi julistautuneessa paikassa, "mikäli myyttiin on uskomista, golfia voidaan todella pelata kunnollisilla, historiallisten yhteyksien leimaamilla reiteillä, asianmukaisesti sovituin pelisäännöin sekä ennen kaikkea myös lajivetovoimaltaan demokraattisena 'kansanpelinä'".¹⁹ Walesissa taas rugby on onnistunut säilyttämään kaikkien kansanluokkien tuen samoin kuin tuottamaan kansallissankarin sädekehän Carwyn Jamesin, Cliff Morganin, Barry Johnin, Gareth Edwardsin ja J. P. R. Williamsin kaltaisille tähdille.²⁰ On kuitenkin kysyttävä, missä mitassa nämä "kansallisurheilut" ovat omien kansojensa keskuudessa läpäisseet kansallis-kansanomaisuuden testin.

Ensimmäinen yleinen ongelma syntyy jo siitä tosiasiasta, että urheilu vain harvoin on missään maassa kaikkien suosimaa, ja sama pätee myös yllä mainittuihin "kansallisiin" urheiluihin. Esimerkiksi naisista vain pieni vähemmistö pelaa tai seuraa näissä maissa rugbya, golfia, krikettiä tai hurlingia (jonka naisille tarkoitettu muunnos on nimeltään camogie). Toinen urheilun sosiaalisen poissulkevuuden osoitus löytyy siitä, että vain suhteellisen harvat etelä-aasialaista tai afro-karibialaista alkuperää olevat miehet tai naiset osallistuvat näihin "kansallisiin" lajeihin tai tulevat aidosti hyväksytyiksi niiden kansallisissa alakulttuureissa. Lisäksi huolimatta väitteistä, että nämä lajit ovat läpikotaisin demokraattisia, niissä yhä törmää esteisiin, jotka liittyvät sosiaaliluokkaan tai, kuten hurlingin tapauksessa, uskonnolliseen ja poliittiseen vakaumukseen. Maallisemmin ajatellen voi myös väittää, että mahdollisesti walesiläisen rugbyn kiistanalaista poikkeusta lukuun ottamatta mikään näistä kansallisista urheilumuodoista ei tosiasiallisesti ole yhtä suosittu kuin eräät niiden kanssa kilpailevat lajit. Tältä pohjalta voidaan varsin uskottavasti esittää, että Englannin, Irlannin ja Skotlannin todellinen kansallisurheilu on jalkapallo. Walesissa jalkapallo ehkä joutuu jakamaan tämän kunnian rugbyn kanssa, mutta sielläkin vain alueen eteläisissä osissa.

Kaikkien Ison-Britannian ja Irlannin muodostavien kansojen keskuudessa jalkapallo on ollut suhteellisen menestyksenkäs laji, kun sitä tarkastellaan kyyssä ylittää sukupuolen, iän, sosiaaliluokan ja etnisyyden raja-aitoja. Englannissa, Skotlannissa ja Irlannissa jalkapallo onkin se laji, jolla kansan urheilullinen kyykyys useimmiten mitataan. Laji nauttii aitoa "kansallis-kansan-

omaista" suosiota kaikkien mainittujen kansojen keskuudessa. Kuitenkin jalkapallon pelaamisen ja seuraamisen tavat kertovat varsin paljon myös alueitten välisen keskinäisen kilpailun ylittävistä kansallisesta epäyhtenäisyydestä.

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne
Brittein saarilla

Jalkapallo ja kansalliset erot Isossa-Britanniassa ja Irlannissa

Kaikkien niiden kansojen keskuudessa, joista Brittein saaret koostuu, jalkapallo heijastaa ja hujittaa erilaisia sosiaalisia jakoja. Lyhyden vuoksi esitän niistä vain muutamien esimerkin. Tarkoitukseni on osoittaa, kuinka jalkapallo yhteisesti jaettuna kansallisuurheiluna voi samalla myös avata ikkunan kansakunnan sisäiseen jakautumiseen. Erityisesti painotan tekijöitä, jotka vaikuttavat suoraan kansallisen identiteetin rakentumiseen ja uusintumiseen. Tällöin olisi aina tosin viitattava myös sukupuolen ja rodun kaltaisiin tekijöihin.

Englannissa samoin kuin muualla Isossa-Britanniassa jalkapalloa on aina hallinnut hegemoninen maskuliinisuus ja sen erityisenä määreenä valkoisuus. Se tosiasia, että naisten jalkapallo on viime pelikausina kasvattanut suosiotaan²¹ tai että miesten pelikentät ovat täynnä mustia pelaajia,²² ei vähääkään horjuta lajin peruseetosta, jota ilmaisee selkeimmin maan edustusjoukkuetta seuraavien jalkapallofanien retoriikka ja käyttäytyminen. Samaan aikaan, kun kasvava osa älymystöä pohtii tuskaisasti englantilaisuuden merkityksiä,²³ maan kansallisen identiteetin tulkinta on jätetty tälle ei mitenkään vähämerkitykselliselle vähemmistölle, joka muokkaa sitä muukalaisvihamieliseen, rassistiseen, seksistiseen ja homokammoiseen suuntaan. John Sugden on elävästi kuvannut tätä englantilaisuuden erityistä tiivistymää:

*"Kuin siat lätissään he rypevät nautinnollisesti maskuliinisessa, naisvihamielisessä, muukalaisvihaissa anglosaksisessa identiteetissään. He sekoilevat ympäriinsä, käyvät bordelleissa, antavat päihin mustia, aasialaisia, turkkilaisia ja muita sekä vähinöivät poliisien kanssa. Yhdessä tämä kaikki tuottaa adrenaliinintäyteisen huumauksen, jolle kotinurkissa pyöriminen, työnteke yhdeksästä viiteen ja pyykin silitykseen osallistuminen ei kykene vetämään vertoja. Näille jättille hulinointi ulkomailla ja kaikki siihen kuuhava on huvin täyttämää tosimiesten elämää. Muut jutut jääköön 'uusille miehille'."*²⁴

Kun tähän kuvaan lisätään alueellisten erojen jatkuva merkitys samoin kuin erot itse alueiden sisällä, mitkä ovat omiaan nostattamaan nämä "jätikät" eri yhteyksissä myös toisiaan vastaan, on helppo nähdä, kuinka jalkapallo kansallispelinä muuntuu Englannissa helposti tekijäksi, joka sulkee pois ja eristää voimakkaammin kuin yhdistää.

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

Walesin erilaiseen tilanteeseen olen jo viitannut. Onko jalkapallo sielläkin kansallisurheilua vai ovatko turisteille tarjotut rugbykuvat todempi esitys näiden kahden pelin suosiosta ja kansallisesta arvovallasta? Epäilemättä Walesin rugbyjoukkueen menestystä on toistuvasti käytetty kansan elinvoimaisuuden mittarina. Se ei kuitenkaan vielä riitä todistamaan oikeaksi H. F. Moorhousen mahtailevaa väitettä, että Walesissa ”rugby on todellinen joukkojen peli”.²⁵ Itse asiassa vain jalkapalloa pelataan kaikkialla Walesissa, ja kuten Martin Johnes on todennut, ”jos kutsumme rugbya koko ruhtinaskunnan kansallispeliksi, se tarkoittaa, että unohdamme pohjoisen Walesin, jossa jalkapallo on suositumpaa”.²⁶ Monille walesilaisille oman kansan urheilumaine on jatkossakin turvattu vasta sitten, kun Walesin jalkapallojoukkue yltää samanlaisiin urotekoihin kuin edeltäjänsä, joka vuoden 1958 maailmancupissa taipui vasta finaalisissa voittajalle Brasilialle ja lisäksi maaliin, jonka ampui vastapuolen nuori tähtipelaaja Pelé.²⁷

Kuitenkin, toisin kuin rugby, joka yksinkertaisesti ei ole suosittua Walesin pohjoisosissa, jalkapallo erottaa pohjoista ja eteläistä Walesia sekä joukkueiden välisen kilpailun tasolla että sen suhteen, missä kansainvälisiä otteluita tulisi pelata.²⁸ Laji myös syventää eteläisten Cardiffin ja Swanseaan kaupunkien keskinäistä kilpailua. Edelleen, kun jalkapallo tarjoaa Walesille Cardiffin, Swansea ja Wrexhamin joukkueiden kautta mahdollisuuden osallistua Englannin liigaan ja cupiin, Walesin nationalistit pääsevät leimaamaan lajin antiwalesilaiseksi, unionistiseksi ja jopa ”toivottoman proletaariseksi ja englantilaiseksi”²⁹ – mikä on aika erikoinen paikanmäärittäminen kansallisurheiluksi tarjotulle lajille.

Skottilaista jalkapalloilua hallitsee miltei vuosisadan jatkunut kahden joukkueen välinen katkera kamppailu.³⁰ Celtic ja Rangers, nämä niin sanotun ”Vanhan firman” seurat, ovat olleet paremmin menestyneitä, laajemmin kannatettuja ja merkittävästi vauraampia kuin muut skottilaisseurat. Lisäksi niiden välinen kilpailu toimii jatkuvana muistutuksena protestanttien ja katolisten välisistä uskonkiistoista Skotlannin historiassa. Pitäisikö ”Vanhan firman” liepeillä yhä leijuva lahkolainen ilmapiiri nähdä jäänteeksi ilmiöstä, joka muualla skottilaisessa yhteiskunnassa jo kauan sitten on tuuletettu raikkaaksi? Vai onko se pikemminkin jäävuoren huippu, joka varoittaa jonkin laajemman, joskin hienovaraisemman skottilaista yhteisöä horjuttavan uskonkiih-

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne
Brittein saarilla

kon ja syrjinnän olemassaolosta? Nämä kysymykset ovat olleet laajan akateemisen ja julkisen keskustelun kohteena.³¹

On kiertämätön tosiasia, että lahkolainen väkivalta jatkuvasti leimaa Celticin ja Rangersin kohtaamisia. Otteluissa kuullut iskulauseet ja tunnuslaulut – puhdistavan katarsiksen sijasta – pikemmin ruokkivat yleisön tarvetta merkitä ja epäinhimillistää "toista". Olisi tietenkin helppo sivuuttaa nämä väkivallantekijät puolihulluina psykopaatteina. He ovat kuitenkin samalla myös sellaisen koulutusjärjestelmän tuotetta, joka jakaantuu uskonnon mukaisesti kahtia ja tuottaa kouluja, ennen kaikkea läntisessä Skotlannissa, joissa Celticin tai Rangersin kannattamista voi miltei kuvata osaksi epävirallista opetussuunnitelmaa.

Lisäksi on huomattava, että monia Celticin ja Rangersin kannattajia ei Skotlannin edustusjoukkueen kohtalo erityisemmin kiinnosta. Täten Skotlannissa kansallisurheilu ei ainoastaan edesauta ylläpitämään uskonnollisten rajalinjojen mukaista jakoa, vaan se myös ratkaisevalla tavalla epäonnistuu ylittämään tuota kuilua kansan yhtenäisyyden nimissä. Itse asiassa eräät Celticin kannattajat vaalivat irlantilaista kansallista identiteettiä siitäkkin huolimatta, että heidän esi-isänsä siirtyivät Irlannista Skotlantiin jo ammuin 1800-luvun puolella. Toisaalta Rangersin fanit leikittelevät brittiläisyyden idealla ajankohtana, jolloin

Alan Baimer

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

useimmille briteille, pois lukien Ulsterin protestantit, koko ajatus brittinä olemisesta on käymässä yhä vähemmän merkittäväksi. Jälleen kerran huomaamme, kuinka kansallispeli epäonnistuu kansan yhdistämisessä.

Skotlantilaisen jalkapalloilun heijastamat jaot ja erimielisyydet ovat suuressa määrin sekä skottilaista että irlantilaista alkuperää. Niiden ongelmallisuus on paljolti seurausta siitä, että Irlannilla itsellään on kannettavanaan joukko vielä monimutkaisempia ongelmia kuin muilla Brittein saarten osilla. Näitä ongelmia on syytä tutkiskella hieman laajemmin myös siksi, että Irlannin esimerkki osuvasti valaisee toisaalta urheilun ja toisaalta kansallisvaltion, kansan, kansallisuuden ja kansallisen identiteetin välisiä kiperiä suhteita.

Irlanti tuo esiin joukon käsitteellisiä vaikeuksia, jotka tahollaan tuottavat puolestaan peräti todellisia ja päivittäisiä käytännön ongelmia. Saari koostuu kansallisvaltiosta (Irlannin tasavalta) ja sen kupeessa sijaitsevasta poliittisesta yksiköstä (Pohjois-Irlannista), joka valtiosäännöltään on osa Yhdistyneiden kuningaskuntien kansallisvaltiota. Kuten edellä huomautin, tämä tuottaa ongelmia olympiakisoihin osallistuttaessa. Lisäksi, samalla kun irlantilaiset nationalistit haluaisivat unohtaa rajan olemassaolon ja puhua mieluummin kolmenkymmenen kahden kreivikunnan maasta, mikä onkin käytäntö rugbyyn kaltaisessa lajissa, Pohjois-Irlantia pidetään urheilevana kansana ainakin maailman jalkapallokentillä. Tämän seurauksena kansalaisuuden ja kansallisen identiteetin ymmärtäminen vaikeutuvat.

Ilmaisevatko irlantilaiset nationalistit, jotka edustavat Pohjois-Irlantia jalkapallossa, samalla myös pohjoisirlantilaista identiteettiä? Vastaavasti, ylistävätkö Ulsterin unionistit, jotka pelaavat rugbya Irlannin puolesta, samalla myös irlantilaisuutta? Vastaus molempiin kysymyksiin on todennäköisesti kielteinen. Urheilun pragmatismi, toiminnallinen suuntautuneisuus, toimii tässäkin ratkaisun avaimena pikemmin kuin poliittisten identiteettien sekoittuminen.

Olisi kuitenkin väärin päätellä, että Pohjois-Irlannin "kansallisen" identiteetin idea ilmenisi vain jalkapallossa. Monet jopa pan-irlantilaisuudelle omistautuneen GAA:n toimintaan osallistuvista pohjoisen nationalisteista tunnustavat, että "Pohjoinen" on erityistapaus.³² Lisäksi Ulsterin unionismiiin kuuluu mahdollisuus olla irlantilainen niin kauan kuin tätä ei pidetä

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

näyttönä halusta luopua yhteydestä Isoon-Britanniaan.³³

Palatakseni väitteeseen jalkapallosta kansallispelinä, todistusaineisto tämän puolesta on Irlannin kohdalla vahvaa. Kun rugby ja golf ovat suurelta osin keskiluokkaista ajanvietettä, joista edellistä harrastetaan etupäässä Pohjois-Irlannin protestanttien keskuudessa, ja kun gaeliläisten pelien parissa puuhaavat yksinomaan Irlannin nationalistit, jalkapalloa pelataan ja seurataan kaikkialla Irlannissa.³⁴ Lisäksi lukemattomat irlantilaiset miehet, naiset ja lapset vannovat uskollisuudenvaloja Ison-Britannian jalkapalloseuroille. Kilparatsastuksella on epäilemättä myös voimakas kansallinen vetovoimansa, mutta siihenkin sitoutumisen vahvuus vaihtelee sen mukaan onko hevosia kasvatettu, omistettu tai valmennettu vai skaalan toisessa päässä niille vain asetettu panoksia lähimmässä vedonlyöntikojussa.

Kilparatsastuksen tapaan myös jalkapallolla on kyky yhdistää työväenluokkaista Ulsterin unionistia ja saaren eteläosan keskiluokkaista nationalistia vaikkapa Manchester Unitedin kannattajina.³⁵ Yleisemmällä tasolla Irlannin suosituin urheilu aiheuttaa kuitenkin myös voimakkainta eripuraa. Tavanomaisen alueellisen kilpailun ohessa kansakunnan sisällä englantilaisten joukkueiden kannatus jakaa ihmisiä yhtä paljon kuin yhdistää. Vielä merkittävämpää on se, että useimmat pohjoisen nationalistit tukevat Irlannin tasavaltaa, mikä tarkoittaa, että ainakin mielikuvien tasolla kahden "kansallisen" jalkapallojoukkueen olemassaolo heijastaa maan pohjoisosan nurkkakuntaista konfliktia vastakohtana valtiosääntöön kirjatulle status quolle.³⁶

Jalkapallon suosio Pohjois-Irlannissa molempien päätraditioiden keskuudessa tarkoittaa, että näin on luotu urheilullinen tila, jossa yhteisön sisäisiä (ja ulkoisia) kiistoja voidaan selvittää tappelemalla.³⁷ Aiempina vuosina esimerkiksi Belfastin Celticin, etupäässä nationalistien tukeman seuran, ja sen kilpakumppaneiden Linfieldin ja Glentoranin välisiä otteluja leimasi usein väkivaltaisuus. Itse asiassa jatkuvien kannattajakonfliktien uhka oli yhtenä syynä siihen, että Celtic vetäytyi Irlannin liigasta vuonna 1949.³⁸ Nykyisten levottomuuksien alkuvuosina myös Derry City oli pakotettu jättämään liigan samoista syistä.³⁹ Lahkolainen jako ei ole vaikuttanut haitallisesti ainoastaan kansainväliseen ja kotimaiseen aikuisten harrastamaan jalkapalloon. Kuilu on ulottunut myös junioripeleihin ja jopa koululaisten joukkueisiin. Jotkut sarjat ovat käytännöllisesti katsoen suljettuja jommalta-

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

kummalta traditiolta.¹⁰ Yhteenvedona on sanottava, että vaikka jalkapalloa voidaan pitää Irlannin kansallisurheiluna, sillä näytetään olleen vain hyvin vähän myönteistä vaikutusta kansan yhdistämisessä.

Yhteenvedoksi

Väistämätön johtopäätös edellä sanotusta on, että urheilu voi vain heijastaa kulloisessakin yhteiskunnassa vallitsevia eroja. Kieltämättä urheilulla on osansa Ison-Britannian ja Irlannin erityisten kansallisten identiteettien luomisessa ja uusintamisessa. Vielä useammin urheilu kuitenkin ilmentää jakautumista ja erilaistumista. Lisäksi esitän artikkelissani, että urheilu ei ainoastaan *heijasta* kansallisia, alueellisia ja muita vastaavia eroavuuksia. Se myös *edistää* näiden erojen muodostumista auttamalla liittämään kansalliseen ja paikalliseen identiteettiin hajottavia maailmankatsomuksia, kuten seksismiä, rasismia ja nurkkakuntaisuutta. Artikkelini aineisto Ison-Britannian ja Irlannin urheilukulttuureista havainnollistaa, kuinka ongelmallisia kansallisuuden ja kansallisen identiteetin kaltaiset käsitteet ovat, kun niistä on seurauksena sosiaalisten käytäntöjen laajalle näkyviä ja merkityksellisiä ilmenemismuotoja.

Eivätkä Brittein saaret ole mitenkään ainutlaatuisia tässä suhteessa.

Tosiasiassa on luultavaa, että urheilukulttuurien globaalistumisen edetessä ongelmalliset vastakkainasettelut, kuten kansa *vastaan* kansallisvaltio tai kansallinen identiteetti *vastaan* kansalaisuus tulevat yleistymään ja levittäytymään syvälle ihmisten arkipäivään. Ison-Britannian ja Irlannin, Pohjoismaiden tai jonkun muun alueen kehittyvää urheilumaisemaa tutkiville Brittein saarten opetus voisi olla siinä, että kansakuntaan ja kansallisuuteen liittyvää käsitteistöä on osattava käyttää huolella ja koskettavasti.

Suomentanut Esa Sironen

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne
Brittein saarilla

Lähdeviitteet

- ¹ Hyvä yhteenveto näistä käsitteistä löytyy teoksesta Kellas, James G., *The Politics of Nationalism and Ethnicity*. London: Macmillan, 1991. Urheiluun nämä käsitteet on liitetty julkaisussa Cronin, Mike, *Sport and Nationalism in Ireland. Gaelic Games, Soccer and Irish Identity since 1884*. Dublin: Four Courts Press, 1999.
- ² Urheiluun sovellettuna katso teosta Hargreaves, John, *Freedom for Catalonia? Catalan Nationalism, Spanish Identity and the Barcelona Olympic Games*. Cambridge, Cambridge University Press, 2000.
- ³ Urheilua ja kanadalaista kansallista identiteettiä käsittelee artikkeli Kidd, B. *The Culture Wars of the Montreal Olympics*. *International Review for the Sociology of Sport*, 27 (2), s. 151–164.
- ⁴ Ks. Davies, Norman, *The Isles. A History*. London: Macmillan, 1999.
- ⁵ Tärkeää yleistä keskustelua urheilun kehityksestä Isossa-Britanniassa ja Irlannissa löytyy teoksista Holt, Richard, *Sport and the British. A Modern History*. Oxford: Clarendon, 1992 sekä Cronin 1999.
- ⁶ Maguire, J. & Tuck, J., *Global Sports and Patriot Games: Rugby Union and National Identity in a United Sporting Kingdom since 1945*. Teoksessa M. Cronin & D. Mayall (toim.), *Sporting Nationalisms. Identity, Ethnicity, Immigration and Assimilation*. London: Frank Cass, 1998, s. 103–126, 107.
- ⁷ Laajempi keskustelu pohjoisen nationalismin ja Pohjois-Irlannin jalkapallojoukkueen suhteesta löytyy artikkelista Hassan, D., *A People Apart: Soccer, Identity and Irish nationalists in Northern Ireland*. *Soccer and Society* 3 (3), 2002, s. 65–83.
- ⁸ Teknisistä yksityiskohdista tarkemmin ks. Moorhouse, H. F., *One State, Several Countries: Soccer and Nationality in a 'United' Kingdom*. Teoksessa J. A. Mangan (toim.), *Tribal Identities. Nationalism, Europe, Sport*. London: Frank Cass, 1996, s. 55–74.
- ⁹ Loistava historiallinen yhteenveto rugbyliigan synnystä ja varhaisvaiheista on teos Collins, T., *Rugby's Great Split. Class, Culture and the Origins of Rugby League Football*. London: Frank Cass, 1998.
- ¹⁰ Lisätietoja hurlingista löytyy teoksista King, S. J., *A History of Hurling*. London: Gill and Macmillan, 1998 ja Maolfabhail, A. Ó., *Caman. 2000 Years of Hurling in Ireland*. Dundalk: Dundalgan Press, 1973.
- ¹¹ Shintyä valaisee teos Hutchinson, R., *Camanachd! The Story of Shinty*. Edinburgh: Mainstream Publishing, 1989.
- ¹² Rugbysta Brittein saarilla kertovat muun ohella teokset Esbeck, E. van, *The Story of Irish Rugby*. London: Stanley Paul, 1986; Massie, A., *Rugby*. Teoksessa G. Jarvie & J. Burnett (toim.), *Sport, Scotland and the Scots*. East Linton: Tuckwell Press, 2000, s. 248–260; G. Williams, 1905 ja All That: *Essays on Rugby Football, Sport and Welsh Society*. Llandysul: Gomer, 1991; Malin, I., *Mud, Blood and Money. English Rugby Union Goes Professional*. Edinburgh, Mainstream Publishing, 1997.
- ¹³ Ks. Toal, B., *Road Bowling in Ireland*. Armagh: Brian Toal, 1996. Peliä pelataan 793,8 gramman painoisella rautapallolla. Kaksi joukkuetta heittää keilapalloa sääntöjen määräämällä etäisyydellä toisistaan tavallisella

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

- maantiellä. Voittaja on se, joka ylittää maalilinjan vähemmällä heitoilla. Radan pituus on yleensä noin neljä kilometriä.
- 11 Mukaansatempaava teoreettinen keskustelu urheilun ja kansallisten identiteettien suhteesta löytyy teoksesta Morgan, W. J., *Sports and the making of National Identities: A Moral View*. *Journal of the Philosophy of Sport*, xxiv, 1997, s. 1–20. Kansallisurheilusta löytyy ajatuksia artikkelissa Goksøyr, M., *Our Games – Our Virtues? – ‘National Sport’ as Symbols: a discussion of ideal types*. Teoksessa F. van der Merwe (toim.), *Sport as Symbols – Symbols in Sport*. Sankt Augustin: Academia Verlag, 1995 (Proceedings of the 3rd IPHES Congress, Cape Town).
 - 15 Jalkapallosta Brasiliassa ks. teosta Bellos, A., *Futebol – Brasilialainen elämäntapa*. Suomennos Jussi Eskola Helsinki: Koala-Kustannus, 2002.
 - 16 Ks. Gramsci, A., *Selections from the Prison Notebooks*. Toim. Q. Hoare & G. Nowell-Smith. London: Lawrence and Wishart, 1971, s. 20, 130–133, 204, 421.
 - 17 Williams, J., *Cricket and England. A Cultural and Social History of the Inter-war Years*. London: Frank Cass, 2003.
 - 18 Ks. King 1998.
 - 19 Lowerson, J., *Golf and the Making of Myths*. Teoksessa G. Jarvie ja G. Walker (toim.), *Scottish Sport in the Making of the Nation. Ninety-Minute Patriots?* Leicester: Leicester University Press, 1994, s. 75–90, 75. Proosallisempi Skotlannin golfin historia löytyy artikkelista Geddes, O. M., *Golf*. Teoksessa G. Jarvie ja G. Walker (toim.), *Scottish Sport in the Making of the Nation. Ninety-Minute Patriots?* Leicester: Leicester University Press, 1994, 105–127.
 - 20 Ks. G. Williams, 1905 ja All That 1991.
 - 21 Williams, J., *A Game for Rough Girls? A history of women’s football in Britain*. London: Routledge, 2003.
 - 22 Back, L. & Crabbe, T. & Solomos, J., *The Changing Face of Football. Racism, Identity and Multiculture in the English game*. Oxford: Berg, 2001.
 - 23 Esimerkiksi teoksissa Baucom, I., *Out of Place: Englishness, Empire and Locations of Identity*. Princeton: Princeton University Press, 1999; Colls, R., *Identity of England*. Oxford: Oxford University Press, 2002; Paxman, J., *The English: A Portrait of a People*. Harmondsworth: Penguin, 1999.
 - 24 Sugden, J., *Scum Airways. Inside Football’s Underground Economy*. Edinburgh: Mainstream Publishing, 2002, s. 162.
 - 25 Moorhouse 1996, s. 58.
 - 26 Johnes, M., *Soccer and Society. South Wales, 1900–1939*. Cardiff: University of Wales Press, 2002, s. 5.
 - 27 Hauska kuvaus vuoden 1958 World Cup-finaaleista Walesin näkökulmasta kirjoitettuna löytyy teoksesta Risoli, M., *When Pelé Broke Our Hearts. Wales and the 1958 World Cup*. Cardiff: St David’s Press, 2001.
 - 28 Kansainväliset mitat täyttäviä areenoita löytyy niin pohjoisen Wrexhamista kuin etelän Cardiffista ja Swanseasta. Cardiffin uusi Millennium Stadium on kuitenkin kääntänyt vaakaa etelään.
 - 29 Katso Johnes 2002, s. 202.

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla

- ³⁰ Murray, B., *The Old Firm. Sectarianism, Sport and Society in Scotland*. Edinburgh: John Donald Publishers, 2000.
- ³¹ Esimerkiksi Bairner, A., *Football and the Idea of Scotland*. Teoksessa G. Jarvie ja G. Walker (toim.), *Scottish Sport in the Making of the Nation. Ninety-Minute Patriots?* Leicester: Leicester University Press, 1994, s. 9–26; Moorhouse, H. F., *From Zines Like These? Fanzines, Tradition and Identity in Scottish Football*. Teoksessa sama, s. 173–194; Giulianotti, R. & Gerrard, M., *Cruel Britannia? Glasgow Rangers, Scotland and 'Hor' Football Rivalries*. Teoksessa G. Armstrong ja R. Giulianotti (toim.), *Fear and Loathing in World Football*. Oxford: Berg, 2001, s. 23–42; Bradley, J. M., *"We shall not be moved"! Mere sport, mere songs? A tale of Scottish football*. Teoksessa A. Brown (toim.), *Fanatics! Power, identity and fandom in football*. London: Routledge, 1998, s. 203–218; Finn, G. P. T., *Sporting Symbols, Sporting Identities: Soccer and Intergroup Conflict in Scotland and Northern Ireland*. Teoksessa I. S. Wood (toim.), *Scotland and Ulster*. Edinburgh: Mercat Press, 1994, s. 33–55.
- ³² Hassan, D., *Sport, Identity and Irish Nationalism in Northern Ireland*. Teoksessa A. Bairner (toim.), *Sport and the Irish: Histories, Identities, Issues*. Dublin: University College Dublin Press, ilmestyy.
- ³³ Bairner, A., *Political Unionism and Sporting Nationalism: an examination of the relationship between sport and national identity within the Ulster Unionist tradition*. *Identities: Global Studies in Culture and Power*, 10 (4), 2003, s. 517–535.
- ³⁴ Sugden J. & Bairner, A., *Ireland and the World Cup: "Two teams in Ireland, there's only two teams in Ireland"*. Teoksessa J. Sugden ja A. Tomlinson (toim.), *Host and Champions. Soccer Identities, National Identities and the USA World Cup*. Aldershot: Ashgate, 1994, s. 119–139.
- ³⁵ Scally, J., *Simply Red and Green. Manchester United and Ireland: A story of a love affair*. London: Mainstream Publishing, 1998.
- ³⁶ Ks. Hassan 2002.
- ³⁷ Perustava, joskin hiivenen vanhentunut katsaus urheilusta ja yhteisönsäisistä kiistoista ks. teos Sugden, J. & Bairner, A., *Sport, Sectarianism and Society in a Divided Ireland*. Leicester: Leicester University Press, 1993. Uudempaa näkemystä edustaa artikkeli Bairner, A. & Shirlow, P., *Loyalism, Linfield and the Territorial Politics of Soccer fandom in Northern Ireland*. *Space and Polity*, 2 (2), s. 163–177.
- ³⁸ Coyle, P., *Paradise Lost and Found. The Story of Belfast Celtic*. Edinburgh: Mainstream Publishing, 1999.
- ³⁹ Duke, V. & Crolley, L., *Football, Nationality and the State*. London: Longman, 1996, s. 70–76.
- ⁴⁰ Kattava katsaus asenteista jalkapalloa ja uskonkiihkoilua kohtaan Pohjois-Irlannissa löytyy julkaisusta PriceWaterhouseCoopers, *Creating a Soccer Strategy for Northern Ireland: report from research phase*. Belfast: PWC, 2001.

Alan Bairner

Urheilu, nationalismi ja paikallistunne Brittein saarilla